

Conceptnota van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin : een nieuw woon-, welzijns- en zorgbeleid voor ouderen in Vlaanderen

19 maart 2007

I. Globale beschouwingen

Minister Vervotte verrast ons aangenaam wanneer ze het in haar inleiding heeft over het hedendaags ouderenzorgbeleid dat volgens haar te veel een voorzieningenbeleid geworden is en bovendien te veel gericht op het zorgaspect.

Ze heeft het ook over de wens van ouderen om zo lang mogelijk in de eigen vertrouwde omgeving te blijven wonen. Het getuigt niet onmiddellijk van grote originaliteit om deze wens van ouderen als uitgangspunt van een nieuw woon- en zorgbeleid te hanteren, maar we voelden ons toch even op het goede spoor gezet.

De nadruk die gelegd wordt op de geïntegreerde gedachte, het feit dat er binnen een zorgregio meer dan enkel het aanbod van een rustoord kan geboden worden, enz... klonk ons als muziek in de oren. Eindelijk leek ook het beleid in te zien dat de serviceflats van gisteren de rusthuizen van vandaag geworden zijn.

Toch was onze euforie van korte duur.

Daar waar de titel een ambitieus plan verraadt waarin liefst 3 beleidsdomeinen zouden worden behandeld, houdt het concept het enkel bij een beschouwing over het toekomstige woonbeleid.

Bovendien worden de argumenten uit haar eigen inleiding gaandeweg de tekst niet alleen genegeerd, maar zelfs in tegengestelde zin in voorstellen omgegoten.

Daar waar we gehoopt hadden dat de tevredenheid van de cliënt en de mate waarin aan zijn behoeften voldaan wordt, meteen de maatstaf zou worden voor erkenning en uitbouw van het aanbod, vervalt de minister al gauw weer in het oude systeem van haar en haar voorgangers, waarbij het de gevestigde instellingen zijn die gaan bepalen wat kan, hoeveel het kan en hoe het kan.

Niet alleen is haar nieuwe beleid nog meer voorzieningengestuurd te noemen en is het zo mogelijk nog zorggerichter dan het huidige, bovendien vertaalt de minister de keuze voor de vertrouwde omgeving alras in een keuze voor het dichtsbijgelegen rusthuis (de zorgbaken), van waaruit alles gedirigeerd wordt.

Blijkbaar heeft de kerktoren nu plaats geruimd voor het rusthuisdak.

Om 4 redenen is de vertrekbasis verkeerd te noemen :

1. Het nieuwe ouderenzorgbeleid wordt volledig gedicteerd vanuit het intramurale aanbod. Dat het weerom niet de gebruikers zijn die de richting bepalen, zijn we ondertussen gewoon geworden. Het zijn weer de actoren zelf die blijven bepalen waar wat en hoeveel wordt aangeboden. Maar wat nieuw is : in het kamp van de actoren is het nu de rusthuissector die alles voor het zeggen krijgt.
Er wordt zelfs nergens bepaald hoe een belangrijke sector als de thuiszorg hier zal moeten op inspelen. Haar expertise wordt zelfs ronduit genegeerd.
2. Er wordt heel veel uitgeweid over zorgconcepten en zorgorganisatie, maar er wordt weinig stil gestaan bij de beleving van welzijn. Er wordt weliswaar een hoofdstuk gewijd aan welzijn in het ouderenzorgbeleid, doch inhoudelijk beperkt de minister zich tot een aantal intenties.
Alhoewel de minister zelf zegt dat ze niet alles wil focussen rond het zorgaspect, bezondigt ze zich opnieuw aan de medicalisering van het beleid.
3. De hele kwestie is een gemiste kans om het klassieke rusthuis (met haar even klassieke opdeling ROB/RVT) te hervormen tot zorghotels waar de mens centraal staat en niet alles in functie van normen en personeelsquota vertaald wordt. In dat verband weze opgemerkt dat wij het betreuren dat de term ‘zorghotel’ thans gebruikt wordt om de bestaande hersteloorde mee te benoemen.
4. De minister geeft ons inziens een verkeerde invulling aan het protocol 3. Dit door de federale overheid afgesloten protocol met de Gemeenschappen had immers meer dan alleen de bedoeling om bouwfysische aanpassingen te verrichten aan de nieuwe woonzorgkernen.
De reconversie van 28.000 ROB –bedden tot RVT-bedden , gepaard gaande met een bijkomende netto-creatie van 2.613 voltijdse equivalenten, was hierbij het meest opvallende gegeven.
70 voltijdse equivalenten waren bestemd voor de diensten thuisverpleging die er een zorgaanbod moesten mee ontwikkelen binnen een innoverende samenwerking tussen eerstelijnszorg en instellingen en dit **zonder institutionalisering**.
Moeten we het zo begrijpen dat deze personeelscreatie nu eerder als doel heeft om de coördinatie van de thuiszorg te regelen vanuit de rustoorden? De verhouding in het aantal voltijdse equivalenten in de thuiszorg tegenover de totale creatie laat in ieder geval geen twijfel.

Verder getuigt de nota van vastgeroest categoriaal denken, waarbij er met betrekking tot de residentiële opvang, enkel rekening gehouden wordt met de groep van ouderen en bijvoorbeeld niet met de groeiende groep chronisch zorgbehoevenden van vaak jongere leeftijd.

De sector van de thuiszorg kent reeds verschillende samenwerkingsniveau's. Op een ogenblik dat de conceptnota een wettelijk kader zal krijgen, zullen er dus nog 3 soorten bij komen : de woonzorgkernen en de eerste en tweede zorgringen.

Eenzijds kan men zich de vraag stellen hoe dit alles moet ingepast worden in het geheel van samenwerkingsstructuren als daar zijn : SIT's, SEL's, GDT's, VELO, enz... en anderzijds hoe het dan verder moet met het Lokaal Sociaal Beleid.

Tenslotte nog dit : Het private initiatief (tenminste die promotoren die zichzelf niet tot de christelijke zuil rekenen) worden volledig genekt omdat ze meestal maar over één woonvorm beschikken en dus eigenlijk geen autonoom bestaan meer kunnen leiden.

II. Politieke beschouwingen

Solidariteit voor het Gezin heeft met deze conceptnota ook een aantal politieke problemen :

1. De versterking van de zorgsturing door actoren.

Men heeft het in de conceptnota hier en daar over het 'welbevinden van de bewoner' of over 'respect voor de zorgbehoevende ouder', verder ook nog over 'ethisch verantwoord zorgen voor ouderen', enz... Maar nooit wordt zelfs maar in overweging genomen om die bewoner ook zelf aan het woord te laten om hem/haar te laten bepalen waar, hoe, welke, wanneer en door wie zorgen moeten verleend worden.

De arrogantie van de conceptnota blijkt vooral uit het feit dat ze ervan uit gaat dat de verkaveling nu eenmaal achter de rug is en dat het er de beleidsmakers enkel nog om doen moet zijn om alles te bestendigen. Van verstarring gesproken...

2. De juridische verankering van de bestaande verkaveling van de rusthuissector.

We kunnen er niet om heen : deze conceptnota is een weinig verhullende poging om de greep te bestendigen die de christelijke zuil vandaag reeds heeft op de welzijnssector in het algemeen, en op de residentiële ouderenzorg in het bijzonder. Hier is op zijn minst sprake van een verkavelingspolitiek.

Om het geheel nog een definitiever karakter te geven en de verkaveling nog meer te verankeren, verwacht de minister ook dat elke zorgkern een juridische vorm zou aannemen. Dit als een soort sleutel op de toekomst.

3. Een gemiste kans om de intramurale organisatie in Vlaanderen te moderniseren. Met andere woorden : de voorstellen getuigen van conservatisme.

Van een ambitieus woonbeleid zou je op zijn minst mogen verwachten dat het een inhaalmanoeuvre zou bevatten op hetgeen we zouden kunnen noemen : de opgelopen maatschappelijke achterstand.

We kunnen er niet om heen dat de rusthuizen uit de vorige generatie niet meer beantwoorden aan de behoeften van de moderne bejaarde. De collectiviteit is inderdaad niet langer de norm. Het tehuis van vroeger roept daardoor terecht weerstand op. Dit houdt geen verwijt in aan het adres van de vorige beleidsmakers. Het is gewoon de vaststelling dat alles en iedereen evolueert.

De aantrekkingskracht van de serviceflats is in dit verband een goed voorbeeld te noemen. Mensen hebben er meer het gevoel dat ze nog een ander kunnen sturen.

Rusthuizen moeten in de eerste plaats gezelligheid en huiselijkheid uitstralen. Doe de rondvraag en je krijgt als antwoord op de vraag : waar ga je tijdens de vakantie graag naartoe om je goed te voelen? We maken ons sterk dat niemand zijn vakantieadres zal beschrijven als het interieur van een doorsnee rusthuis in Vlaanderen. Je zal stevast de beschrijving van een hotel als antwoord krijgen.

Laat ons ook meteen de term ‘rusthuis’ begraven, juist omwille van de negatieve connotaties, en laat het ons voortaan hebben over zorghotels (ietwat ongelukkig gebruikt de minister de term ‘zorghotel’ voor de bestaande herstelorden, daar waar dit juist een goede term leek te zijn die de lading dekt).

In dat verband is het zorghotel van Solidariteit voor het Gezin in de Tentoonstellingslaan/Tijgerstraat te Gent als toonbeeld te vernoemen.

Als de minister dan toch een hoofdstuk wijdt aan ‘welzijnsbeleving’, dat ze nu opvult met eerder nietszeggende (en daardoor vrijblijvende) slogans : waarom dan geen normen opleggen in verband met sfeer en gezelligheid in de rusthuizen?

4. De zwakke financiële uitwerking.

Hoewel de rol van de thuisverpleging in de nota niet onderschat wordt, gaat men totaal voorbij aan de financieringsproblematiek van deze sector.

Thuisverpleging is immers een federale materie en kan zo maar niet geïntegreerd worden in de werking van woonzorgkernen, tenzij deze nota expliciet suggereert dat een defederalisering van de gezondheidszorg noodzakelijk zou zijn, hetgeen wij op zich een goede zaak zouden vinden. De financiële en organisatorische implicaties zijn trouwens in het algemeen zeer pover uitgewerkt, waardoor de onduidelijkheid van de conceptnota nog toeneemt.

5. De schijnbare onschuld van het voorstel

Bij de lezing van de nota zou je geneigd zijn te denken dat de samenwerkingsvormen een eerder losse basis hebben. Alles lijkt nogal vrijblijvend.

Volgens de minister moet de samenwerking binnen de woonzorgkern immers niet aanzien worden als een vorm van intens en herhaaldelijk gepersonaliseerd overleg.

Ook het feit dat de woonzorgkern autonoom beslist wie er in de samenwerking zal betrokken worden zou kunnen wijzen op een eerder onschuldig onderonsje. Wanneer er evenwel verder in de tekst gesproken wordt over erkenning en subsidiëring en over programmatie en indicatiestellingen, dan verdwijnt stilaan de onschuld.

Het laat zich raden hoe Vlaanderen binnenkort zal ingekleurd worden en onder welke poort de gebruiker in de toekomst zal binnen geleid worden wanneer een residentiële opname onvermijdelijk zal geworden zijn.

Toch is het hele concept dat hier uit de doeken gedaan wordt niet origineel te noemen, want quasi volledig overgenomen uit het Nederlandse Friesland, waar de 'umtinker' (Friese woord voor 'omdenker' - andersdenker) de zorgvraag naar zich toe trekt en uiteindelijk mee bepaalt welke hulpverlening er in de praktijk zal verleend worden.

De umtinker beschikt er over een eigen rusthuis en met de medewerking van een aantal plaatselijke boeren, kan brugzorg (korte interventies) georganiseerd worden.

Binnen de Friese plattelandsomgeving, op kleine schaal, schijnt het systeem goed te werken. In Vlaanderen is de zorg doorheen de geschiedenis evenwel zodanig anders georganiseerd geworden, dat we dit model veel minder kans op slagen geven. Tenzij de bedoelingen van de minister op een ander terrein liggen en zij de verzuiling een nieuw elan wil geven?

Ook het Skandinavisch model, waar de lokale overheid via haar ‘overheidsrusthuizen’, de zorg in de regio organiseert, blijkt een inspiratiebron te zijn geweest voor de conceptnota. Toch moeten we beseffen dat het Skandinavisch model een veel duurder en minder innovatief systeem blijkt te zijn. Het kan toch niet de bedoeling van de minister zijn om dit ‘gecollectiveerd’ systeem te implementeren in Vlaanderen?

III. Detailbeschouwingen

-

Preventie

In de nota worden de regionale dienstencentra als het ware geanalyseerd tot adviesverstrekkers inzake woningaanpassingen voor ouder wordende personen. Daarentegen worden de ICAW's opgewaardeerd tot instanties die zullen instaan voor informatie- en adviesverlening en psychosociale ondersteuning van zieken, ouderen en personen met een handicap.

Het ware logischer geweest om al deze opdrachten toe te vertrouwen aan de OCMW's, omdat deze over de meest aangewezen infrastructuur op het meest aangewezen niveau beschikken. Zou het evenwel kunnen dat niet voor deze optie gekozen werd, omdat Caritas, toeval of niet, over veruit de meeste ICAW's beschikt?

Duplexwonen en kangoeroewonen

In deze nota wordt de idee geopperd om de kangoeroewoningen en duplexwoningen opnieuw van onder het stof te halen. Op het terrein, ondermeer in Skandinavië, is nochtans reeds aangetoond dat deze woonvormen niet aanslaan bij het publiek. Met name op een ogenblik dat de kinderen uit het kerngezin wat groter geworden zijn en hun plaats gaan opeisen, wordt deze woonvorm binnen het gezin eerder als een last aanzien dan als een meerwaarde.

De woonzorgkern

De minister wil met de komst van de woonzorgkern de potentiële gebruikers meer zorgzekerheid bieden. De minister zegt alleen niet hoe deze ambitie moet waargemaakt worden.

Op zijn minst mag je veronderstellen dat dit zal gepaard gaan met verruiming van het zorgaanbod. Op welke manier kunnen anders de wachtlijsten ingekort worden?

De erkenning van de woonzorgkern zal financieel ondersteund worden binnen de alternatieve zorg zoals voorzien in Protocol 3 en zal resulteren in een bijkomende personeelsomkadering.

Bij zelf- en mantelzorgondersteunende zorg die niet is opgenomen in de nomenclatuur van geneeskundige verstrekkingen, noemt de minister 3 soorten verstrekkers :

- erkende diensten voor thuisverpleging (die bestaan niet!!!)
- geïntegreerde diensten voor thuisverpleging (GDT)
- samenwerkingsverbanden tussen 1 of meerdere van deze voorzieningen met residentiële voorzieningen of met diensten voor thuiszorg

Mogen we daaruit concluderen dat zelfstandige verpleegkundigen hier uitgesloten worden?

De woonzorgkern wordt de hoofactor in een afgebakend woon- en zorggebied.
De vraag die zich daarbij stelt : mogen er in één woon- en zorggebied meerdere woonzorgkernen actief zijn? Zo neen : hoe zal daarin getrancheerd worden?

Zorgstrategisch plan

De woonzorgkern stelt een zorgstrategisch plan op dat het aanbod uittekent voor de ouderen in :
- de 1ste zorgring, in de omgeving van het zorgbaken
- de tweede zorgring

Zal elke woonzorgkern zo maar zijn eigen zorgstrategisch plan kunnen opstellen zonder rekening te houden met het zorgstrategisch plan van de andere woonzorgkern(en) uit de buurt?

Zo ja : wat is er strategisch aan als je zo maar gelijk wat ambieert in de regio?

Zo neen :welk zorgstrategisch plan zal primeren op het andere? Is het zaak om de andere voor te zijn en als eerste met een plan uit te pakken? Kan je de andere jouw wil opleggen?

Het rusthuis

Het rusthuis wordt zowaar als spil van het hele woonzorggebeuren uitgespeeld. Enkel zij kunnen personeel uitsturen. Zo wordt er met geen woord gerept over een mogelijkheid voor de thuiszorg om ook personeel af te vaardigen in het rusthuis. Moet hier de lijn niet consequent doorgetrokken worden?

Het is bovendien meegenomen dat, door de thuiszorg prestaties te laten leveren in het rusthuis, eindelijk een oplossing zou gevonden zijn voor de nog moeilijk haalbare personeelsnormen.

Het is niet ondenkbeeldig dat de klassieke rusthuizen, naast hun eigen activiteit, tevens een thuiszorgdienst zullen oprichten, zonder zich ook maar iets van de andere actoren in de thuiszorg aan te trekken.

In plaats van een samenwerkingsstructuur, krijgen we aldus een systeem waar naast elkaar gewerkt wordt.

De plaats van de serviceflats

Daar waar de huidige serviceflats niet meer autonoom kunnen blijven bestaan, zou het wel nog kunnen dat rusthuizen hun autonomie bewaren. Ons inziens moet de minister dan maar consequent zijn door deze verplichting bilateraal op te leggen. Zou het evenwel niet kunnen dat de christelijke zuil over relatief weinig autonome serviceflats beschikt en dat daar de ware achtergrond ligt van hetgeen voorgesteld wordt?

Huursubsidie

Het is een goed idee om een inkomensgerelateerde huursubsidie toe te kennen aan rusthuisbewoners. Op voorwaarde echter dat de modaliteiten van toekenning duidelijk zijn. In de nota van de minister is dit niet concreet gemaakt. Bovendien moet bekeken worden hoe dit zal gecorreleerd worden met OCMW-tussenkomsten. Evenmin is duidelijk hoe de verhouding zal zijn met de tarieven die gelden binnen de sector van de sociale huisvesting.

Zo werkt de sector van de sociale huisvesting met een andere retoriek als het gaat over de toewijzing van woonegelegenheden. Het is niet duidelijk hoe huisvestingmaatschappijen bejaarden positief zullen kunnen discrimineren. Evenmin is het duidelijk hoe huisvestingmaatschappijen samenwerkingsverbanden zullen kunnen afsluiten met bepaalde promotoren (vb. rusthuisuitbaters).

De rol van de Sociale Huisvesting

Het kan toch niet dat huisvestingmaatschappijen zullen gecontacteerd worden omwille van hun technische knowhow, terwijl die maatschappijen voor de financiering van een en ander zullen kunnen beroep doen op VIPA-middelen.

Kan de ouderenzorgsector dan niet beter zelf de VIPA-middelen aanwenden?

Personenalarmsystemen

PAS-systeem : we gaan mee in het pleidooi van de minister om dit systeem meer operationeel te maken. Alleen maakt ze haar verhaal niet af : immers wordt er met geen woord gerept over de manier waarop de sectoren daar zullen moeten op inspelen en vooral : of er bijkomende middelen komen om meer personeel te voorzien. Niet in het minst voor de federaal gestuurde diensten stelt zich immers het probleem van de inzetbaarheid.

Het lokaal dienstencentrum

Lokale dienstencentra worden erkend als er een samenwerking wordt gerealiseerd met een woonzorgkern.

Betekent dit dat er bijkomende lokale dienstencentra zullen erkend worden?

De programmatie

Volgens de minister moeten bepaalde initiatieven kunnen groeien buiten de programmatie. De 'doorgroeiernorm' is tijdelijk en moet toelaten om tijdelijke belemmeringen in de invulling van de programmatie te omzeilen met het oog op het realiseren van enkele bepaalde beleidsprioriteiten.

Dit betekent eigenlijk noch min noch meer een vrijgeleide voor de minister.

Welke minimale criteria zullen gehanteerd worden om afwijkingen toe te staan?

Elke programmatie is misschien wel een budgettaire sleutel, maar fnuikt elke vorm van sociaal ondernemerschap, belemmert innovatief denken, doodt de kracht van het dynamisme in de sector en laat de gebruiker volledig buiten spel. Programmatienormen zijn enkel gunstig voor diegenen die de grootste zijn in de markt en aldus op een legale politieke manier hun positie kunnen handhaven.

Programmatienormen zijn zowat het tegengestelde van een vrije zorgmarkt.

Verzoek van Solidariteit voor het Gezin vzw

1. De volledige conceptnota moet herschreven worden in functie van:
 - a. een vraaggestuurde zorg
 - b. een thuiszorgvisie
 - c. een de-institutionalisering van zorg
 - d. een meer welzijnsgerichte aanpak
 - e. een veel modernere en toekomstgerichte intramurale visie
 - f. de bestaande evoluties in de welzijns-en gezondheidszorgZoals de nota er nu voorligt, is deze voor Solidariteit voor het Gezin vzw totaal onaanvaardbaar.
2. De conceptnota is waardeloos zonder zicht te krijgen op het financieel kader
3. De conceptnota moet worden ingepast, getoetst en aangepast aan de bestaande en vigerende regelgeving (of omgekeerd).

Gent, 12 april 2007.